

Tatmadav Hegemonyası

Dr. Cengiz Topel MERMER

Myanmar'da silahlı kuvvetlerin kuruluş hikâyesi II. Dünya savaşı döneminde kurulan yerel direniş örgütleriyle bağlantılıdır. Bu dönemde hayata geçirilen istiklal mücadelesi ve savaş sonrasında kazanılan bağımsızlık nedeniyle ülke halkı silahlı kuvvetlere saygı duymuş ve onurlandırmıştır. II. Dünya savaşı sürecinde İngilizleri ülkeden çıkarmak maksadıyla Japon istihbaratı ile iş birliğinde, Aung San tarafından 28 Aralık 1941'de kurulan Burma Bağımsızlık Ordusu-BBO (Burma Independence Army-BIA) ülkenin İngiliz işgali sonrasında kurulan ilk askeri teşkilat olması nedeniyle Bamar çoğunluk tarafından büyük destek görmüş ve sahiplenilmiştir. Bu nedenle mevcut Burma Silahlı Kuvvetleri-Tatmadav Aung San'ı kurucu, BBO'nun kuruluşunu da Burma Silahlı Kuvvetlerinin kuruluş günü olarak kabul etmiştir.¹

Japonların ülkeyi işgal ettikten sonra BBO'yu lağvederek kendi kontrolünde zayıf bir yapıya dönüştürmesi ve ülkeye bağımsızlık vermeyeceğinin anlaşılması sonrasında Aung San bu kez BBO'yu Japonlara karşı 1944'de yeniden organize etmiş ve Japon işgalcileri ülkeden kovmak için çalışmaya başlamıştır. BBO ve Aung San'ın işgalcilere karşı verdiği bağımsızlık mücadelesi halkta karşılık bulmuş ve bütün halk bu mücadeleye katılmıştır. Bu mücadelede azınlık militan örgütleri de BBO ile birlikte Japonlara karşı savaşarak işgalcilerin ülkeden çıkartılmasında görev almıştır.²

Bu kez İngilizler ile iş birliği içinde Japon işgalcilere karşı verilen mücadele başarılı olmuş ve II. Dünya savaşı sonlarında ülkeye tekrar dönen İngilizler BBO ve azınlık birlikleri temeli üzerinde Burma Silahlı Kuvvetlerini yapılandırırken bu iki yapıyı birbirine katmamış ve azınlıkların ayrı birlik yapısını korumuştur.³ İngilizler II. Dünya savaşı sonrasında eski emperyal gücünü kaybettiğinden uzaktaki sömürgelerinden çekilmek zorunda kalmıştır. Bu bağlamda Burma'dan çekilirken ülkenin yerel eliti ile müzakere yapan İngilizler herhangi bir çatışma yaşanmadan barışçı bir süreç içerisinde bu ülkeden çekilmiştir. Bu sürece ve bağımsızlık mücadelesine önderlik eden Aung San ülkenin kurucu lideri olarak saygı görürken kurduğu BBO da kurum olarak aynı saygıya mazhar olmuştur.⁴ Aung San'ın II.

1 Donald M. Seekins, *Historical Dictionary of Burma*, s.23

2 International Crisis Group, "Myanmar's Military: Back to the Barracks?", *Asia Briefing No. 143*, 22 Nisan 2014

3 International Crisis Group, "Myanmar's Military: Back to the Barracks?", *Asia Briefing No. 143*, 22 Nisan 2014

4 Kansom Shakila Devi, "Myanmar under the Military Rule 1962-1988", *International Research Journal of Social Sciences*, Vol. 3(10), 46-50, October (2014)

Dünya Savaşı sürecinde Japonlara saldırıyı başlattığı 27 Mart 1945 tarihi sonradan Silahlı Kuvvetler Günü (veya Direniş Günü) olarak kabul edilmiş ve kutlanmaya başlanmıştır.⁵

Çok etnisiteye sahip olan ülkenin İngiliz sömürge geçmişinde azınlıklar veya güçlü Bamar siyasi liderlerin kurduğu milis yapılarına, ordu anlamına gelen “Tat” ismi verilmiş ve bu gelenek yerleşirken bağımsızlık mücadelesinde kurulan militan yapılara da “Tat” adı verilmiştir. II. Dünya savaşı sonrasındaki çalkantılı dönemde siyasi liderlerin kendilerini korumak için organize ettiği küçük koruma birlikleri de bu kapsamda “Tat” olarak adlandırılmıştır.⁶ Bu bağlamda Aung San, liderliğini yaptığı BBO’yu Tat sözcüğü ile anmıştır. İngilizler ile yürütülen bağımsızlık sürecinde, bu seviyeye gelmedeki rolünden dolayı BBO büyük saygı görürken ülkenin birlik ve bütünlüğünün de sigortası olarak görülmeye başlanmıştır.⁷ Bu dönemde Aung San BBO için ordu anlamına gelen “Tat” sözcüğüne, kutsallık-onur veren “dav” ekini ekleyerek, Tatmadav olarak kullanmış ve halk bu tanımını sahiplenmiştir. Silahlı Kuvvetler bundan sonra Tatmadav sözcüğüyle, saygı yüklenilerek anılmıştır.⁸

Ülkenin ulus inşa döneminde Bamar-Budist merkezli bir çoğunlukçuluk politikası izlenmesine azınlıkların verdiği tepki sonrasında ülkede istikrar sağlanamamış ve ülke iç çatışmalarla dolu çalkantılı bir sürece mahkûm olmuştur. Bu dönemde azınlıklara ait Taburlar Tatmadav’dan ayrılmaya başlamıştır.⁹ Bu ayrışma sürecinde azınlık militan örgütlerine karşı icra edilen operasyonları tehlikeye düşürebilecek tehdit unsuru olarak görülen azınlık kökenli komutanlar devre dışına çıkarılmıştır. Bamar milliyetçileri ordunun tepe noktasındaki diğer etnisitelere ait yüksek rütbeli general ve subayları bu istikamette 1948 ile 1949 yıllarında pasifize etmiştir. Silahlı kuvvetlerin başındaki Karen kökenli General Smith Dun’ın 1949’da emekli edilerek yerine Bamar kökenli General Ne Win’in getirilmesiyle hız kazanan süreç alt rütbe ve kademelere doğru ilerletilmiş ve 1950’lerde ordunun Bamarlaştırılması tamamlanmıştır.¹⁰ General Ne Win 1949’da, silahlı kuvvetlerin komutanı olmasının yanı sıra Başbakan yardımcısı görevini de üstlenmiştir.¹¹

Ülkedeki iç çatışmaların canlandığı yıllarda iç tehdit unsuru orduyu güvenilecek kurum olarak öne çıkarırken ÇHC’nin kurulmasıyla Çin topraklarından kaçarak Burma’nın Şan Eyaleti’ne yerleşen Çin milliyetçileri dış tehdit unsurunu da öne çıkararak Tatmadav’a verilen rolü artırmıştır.¹² Bu ortamda

5 Donald M. Seekins, *Historical Dictionary of Burma*, s.25

6 John Buchanan, “Militias in Myanmar”, *Policy Dialogue Brief Series No.13*, The Asia Foundation, 2016

7 Kansom Shakila Devi, *Myanmar under the Military Rule*

8 Donald M. Seekins, *Historical Dictionary of Burma*, s.429-430

9 International Crisis Group, “Myanmar’s Military: Back to the Barracks?”, *Asia Briefing No. 143*, 22 Nisan 2014

10 Donald M. Seekins, *Historical Dictionary of Burma*, s.431-434

11 David I. Steinberg, *The Military in Burma/Myanmar, on the longevity of Tatmadaw Rule and Influence*, ISEAS Yusof Ishak Institute, Singapore, 2021.s. 6

12 John Buchanan, *Militias in Myanmar*

kendi politikalarını belirleyen Tatmadav 1950 ile 1953 yılları arasında kendi bürokratik ve ekonomik yapısını güçlendirirken her hangi bir engel ile karşılaşmadan ülkenin en belirleyici kurumu olmanın temelini atmıştır.¹³ Bu dönemde ülkenin parçalanma tehditini bertaraf etmek için verdiği mücadele Bamar çoğunlukta orduya olan güveni artırmıştır.¹⁴ Bu güven artışına paralel olarak 1958’de iki yıllığına ülkede asayiş sağlamak için göreve getirilen General Ne Win’in ülkeyi seçimlere taşıyarak tekrar eski görevine dönmesi ülkede Tatmadav’ın saygınlık duvarına bir tuğla daha eklemiştir.¹⁵

Ülkedeki iç isyanlar devam ettikçe orduyu Bamarlaştıran generaller bir yandan sivil idareyi başarısız görerek yönetime müdahale ederken diğer yandan orduyu güçlendirmek için askeri-ekonomik yapıyı yeterli hale getirmeye çalışmıştır. Bamarlaştırma politikası kapsamında 1949’da silahlı kuvvetlerin başına getirilen General Ne Win, Orduyu lojistik sahada güçlendirmek ve ekonomik olarak yeterli hale getirmek amacıyla kurduğu Savunma Hizmetleri Enstitüsü (Defense Services Institute) altında orduyu ekonomik sektöre sokmuştur. Bu adımların devamında ordu kendi alanının dışındaki ticari faaliyetlere girmiş ve gün geçtikçe ekonomik olarak büyümüştür.¹⁶ Bu kapsamda 1951 yılında kurulan Savunma Hizmetleri Enstitüsü 1958 yılında ülkenin en büyük şirketi haline gelmiştir.

Bu dönemde ülkenin bütünlüğünü koruma kapsamında kazandığı rolüne duyulan saygının verdiği güven duygusuyla Tatmadav, Milli ideoloji ve Savunma Hizmetlerinin Rolü (National Ideology and the Role of Defence Services-NIRDS) olarak adlandırılan bir milli güvenlik doktrinini kabul etmiştir. Bu doktrin ile Tatmadav kendisine ülkenin siyasi hayatında rol verirken iktidar buna itiraz etmemiştir. Sivil siyasetin ses çıkaramadığı bu doktrin askerin siyasete müdahalesine yol veren kavramsal başlangıcı teşkil etmiştir.¹⁷ Bu ortamda General Ne Win’in geçici olarak yönetimi devraldığı 1958-1960 yıllarında Tatmadav ekonomik ve bürokratik ağını geliştirerek devlet içinde devlet halini almıştır.¹⁸ Bu iki yıllık dönemde Savunma Hizmetleri Enstitüsü 30 adet ticari ve üretim teşebbüsünün sahibi olmuştur.¹⁹

Daha sonra 1962’de darbe ile yönetimi devralan Ne Win, “Burma’ya Özgü Sosyalizm” politikasıyla ekonomide devletleştirme-millileştirme yoluna giderken orduya ait şirketleri ve bağlılarını ekonomik

13 William J. Topich ve Keith A. Leitch;The History of Myanmar; s 76

14 Frank N. Trager, The Failure of U Nu

15 Frank N. Trager, Political Divorce in Burma

16 Tin Maung Maung Than, Neither Inheritance nor Legacy: Leading the Myanmar State since Independence

17 Maung Aung Myoe,“The Soldier and the State: The Tatmadaw and Political Liberalization in Myanmar since 2011”, South East Asia Research, 22, 2, 2014, pp 233–249

18 Donald M. Seekins, Historical Dictionary of Burma, s.434

19 Frank N. Trager, “The Failure of U Nu and the Return of the Armed Forces in Burma”, The Review of Politics , Jul., 1963, Vol. 25, No. 3 (Jul., 1963), pp. 309-328

hayatın merkezine oturtmuştur.²⁰ Budist-Bamar kimliği dayatmalı ulus inşa projesi ülkenin yetişmiş insanlarını ötekileştirip uzaklaştırırken ülke iç çatışmalara boğulmuş ve bir güvenlik devletine evrilmiştir. Güvenlik devleti temeli üzerinde yükselen Tatmadav ülkenin ekonomik kaynaklarını bünyesine katarken generaller de zenginleşmiştir.²¹ Darbe öncesinde Başbakan U Nu askerlerin ekonomideki rolünün onları yönetime ortak ettiğini görmüş ve önlem almak istemiştir. Başbakan U Nu bu kapsamda bir “Ekonomik Gelişim Firması” kurarak askerlerin ekonomik düzende güçlendirdiği “Savunma Hizmetleri Enstitüsü”nün şirketlerini bu firmaya bağlamış, ancak bunu uygulamaya gücü ve zamanı yetmemiştir.

Darbe sonrasında General Ne Win “Ekonomik Gelişim Firması”nı kendisine bağlamış ve tekrar eski yapıya dönüş yaparak bu firmayı asker kontrolüne vermiştir.²² General Ne Win, anayasa ve bütün demokratik kurumları askıya alarak ülkeyi Devrim konseyi ile kendi organize ettiği Burma Sosyalist Program Partisi (BSPP) ile doğrudan yönettiği 1962-1974 sürecinde ülkenin temel kurumlarının başına askerleri getirerek devletin askerileştirilmesini tamamlamıştır.²³ Bu arada 1970’e kadar sadece askerlerin katılabildiği BSPP daha sonra sivillere de açılmıştır. Nisan 1972’de 20 üst seviye komutan ile birlikte askerliği bırakan Ne Win başbakan olarak ülkeyi yönetmiştir.²⁴

General Ne Win’in Mart 1974’de anayasal diktatör olarak başladığı iktidarında 1978 ve 1981 yıllarında formalite iki seçim yapılarak demokratik rejim hâkimiyeti görüntüsü verilmeye çalışılmıştır. Ülkenin ekonomik sıkıntıyı aşamaması ve öğrenci olayları nedeniyle Temmuz 1988’de görevi bırakan General Ne Win’in yerini General Sein Lwin almış, ancak 1962’deki protestoları zalimce bastırması nedeniyle halkta kabul görmeyen General Sein Lwin Ağustos 1988’de görevi bırakmak zorunda kalmıştır. İktidara getirilen Dr Muang Muang da 18 Eylül 1988’deki darbeye görevden alınmış ve General Saw Muang, 19 generalden oluşan “Devlet Kamu ve Düzenini Sağlama Konseyi (State Law and Order Restoration Council-SLORC)” ile yönetimi üstlenmiştir.²⁵

General Ne Win’in yönetiminin hüküm sürdüğü 1962-1988 yılları arasında uygulanan politikalar ile sivil sektörün gelişmesine imkân tanınmamış ve ordu en güçlü ekonomik yapı olarak öne çıkarılmıştır. Bu dönemde generaller orduyu ülke için çalışan ve ülkeye hizmet eden memurlardan oluşan bir kurumdan, ülkeden alan ve ülkeyi kendileri için çalıştıran bir yapıya çevirmiştir.²⁶ Bamar çoğunluk

20 John Badgley, “Burma’s Military Government: A Political Analysis”, *Asian Survey*, Aug., 1962, Vol. 2, No. 6 (Aug., 1962), pp. 24-31

21 David I. Steinberg, *The Military in Burma/Myanmar*, s.9-12

22 Frank N. Trager, *The Failure of U Nu*

23 David I. Steinberg, *The Military in Burma/Myanmar*, s.10-11

24 Kansom Shakila Devi, *Myanmar under the Military Rule*

25 Kansom Shakila Devi, *Myanmar under the Military Rule*

26 Donald M. Seekins, *Historical Dictionary of Burma*, s.435

nezdinde meşruiyet sağlamak için her türlü miliyetçi hissiyatı suistimal etmekten kaçınmayan Tatmadav ülkenin adını değiştirerek fanatik Bamar milliyetçilere sempatik görünmeye çalışmıştır.²⁷ Bu dönemde ülkedeki istihbarat ağını geliştiren Tatmadav ülkeyi kontrol eder hale gelmiş ve sivil siyasetin gelişmesine de ket vurmuştur.²⁸

1988 'de yönetimi devralan askeri rejim Ekonomik Gelişim Firmasına ilave olarak 1990'da Myanmar Ekonomik Şirketler Birliği (Union of Myanmar Economic Holdings Ltd-UMEH)'ni kurarak ülke ekonomisinde önemli rol üstlenmesini sağlamıştır. Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan ve emekli askerlerin yönettiği Myanmar Ekonomik Şirketler Birliği, Ekonomik Gelişim Firmasının faaliyet yürütmediği diğer alanlarda görev almıştır. Turizmden bankacılığa, iletişim sektöründen hava yolu firmalarına kadar akla gelebilecek her sektörde şirketi bulunan Myanmar Ekonomik Şirketler Birliği, Ekonomik Gelişim Firması ile birlikte ülke ekonomisini yönetirken Tatmadav'a büyük güç vermiştir.²⁹ 1962 darbesinden sonra ülkeyi sosyalist bir ekonomik politika ile dış dünyaya kapatan Tatmadav'ın yeni yönetimi bu kez piyasa ekonomisine geçerken yüksek rütbeli askeri elitin ailelerine de yeni fırsatlar sunmuştur.³⁰ General Ne Win sonrasında gelen askeri yönetimler de alıştıkları ekonomik imkânlardan ayrı kalmak istememiş ve bu şirketlerin yönetimini sivillere bırakmamıştır.³¹

Devlet Kamu ve Düzenini Sağlama Konseyi 1990'da seçimlerin yapılmasına müsaade ederken ev hapsinde tuttuğu Aung San Suu Kyi'nin NLD'sinin seçim başarısıyla sarsılmış, ancak komik bahanelerle iktidarı bırakmamıştır.³² Kasım 1997'de adını, Devlet Barış ve Gelişim konseyi (State Peace and Development Council-SPDC) olarak değiştiren askeri rejim hem içeride hemde dışarıda ciddi bir kamuoyu baskısı ile karşılaşmıştır.³³ İçeride karşılaştığı muhalefeti ezmeyi tercih eden Tatmadav dışarıya karşı izole olarak içe kapanmayı tercih etmiştir. Kendilerinden önceki General Ne Win'in de yaptığı gibi ülkeyi dışarıya kapatan generaller en yakın komşuları ve ASEAN (Association of Southeast Asian Nations-Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği) ülkelerinin demokrasiye yönelik tavsiyelerini dahi iç işlerine müdahale olarak görmüş ve muhalefet etmiştir.³⁴

27 James F. Guyot ve John Badgley, "Myanmar in 1989: Tatmadaw V", Asian Survey, Feb., 1990, Vol. 30, No. 2, A Survey of Asia in 1989: Part II (Feb., 1990), pp. 187-195

28 International Crisis Group "Burma/Myanmar:How Strong is the Military Regime?", Asia Report No.11, 21 Aralık 2000

29 International Crisis Group "Burma/Myanmar:How Strong is the Military Regime?", Asia Report No.11, 21 Aralık 2000

30 James F. Guyot ve John Badgley, Myanmar in 1989

31 International Crisis Group, "Myanmar: The Military Regime's View of the World", ICG Asia Report No 28, 07 Aralık 2001

32 David I. Steinberg, The Military in Burma/Myanmar, s.15

33 Andrew Selth, "Myanmar's Armed Forces and the Rohingya Crisis", United States Institute of Peace, Peaceworks, No. 140, Ağustos 2018,s.3

34 International Crisis Group, "Myanmar: The Military Regime's View of the World", ICG Asia Report No 28, 07 Aralık 2001

34 David I. Steinberg, The Military in Burma/Myanmar, s.16-17

Generaller zamanla dış dünyadan gelen yaptırımlar ve içeriden gelen muhalefet nedeniyle meşruiyet zemininde dirençsiz kalırken ülkenin ekonomik olarak dibe vurmasını engelleyememiş ve kademeli olarak sivil yönetime geçme yolunda hazırlık yapmak zorunda kalmıştır. Generallerin sivil yönetime devir istikametindeki yol haritası, normal bir demokrasinin çok dışında bir kontrol rejimi olarak planlanmıştır. Tatmadav yeni anayasanın hazırlıklarına 1993'te başlamış ve devlet üzerinde tam kontrol sağlayan bu anayasayı mecbur kaldığında devreye sokmak için hazır tutmuştur.³⁵ 2008 yılında Budist rahipler tarafından hayata geçirilen Safran Devrimi protestoları ve Nargis Kasırgası generalleri sivil yönetime geçiş planını hayata geçirmeye mecbur bırakmıştır. Generaller bu bağlamda 2008 yılında elde ettikleri anayasayı halka sunarken bu anayasada dünyada benzeri olmayan hakları güvence altına almıştır. Zoraki olarak dayatılan bu anayasa onaylanırken generaller anayasal düzen üzerinde açıkça kontrol rolü üstlenmiştir.³⁶

Tatmadav'ın uzun yıllar boyunca üzerinde hassasiyetle çalışarak hazırlayıp dayattığı bir anayasanın yürürlüğe girmesi sonrasında devlet demokratik esaslar üzerine kurulu bir devlet olmaktan çıkmış ve bir (askeri) garnizon devletine dönüşmüştür. Devamında 2011 yılında yapılan kontrollü seçimler ile Tatmadav, yönetimi Emekli General Thein Sein'e devrederek, görüntüde sivil siyasete izin vermiş ve kışlasına çekilmiştir.³⁷ 2011 ile 2015 arası dönem; Emekli General Thein Sein'in liderliğindeki Birlik Dayanışma ve Gelişim Partisi (Union Solidarity and Development Party-USDP) iktidarı, askerlerin kontrolünde kurulmuş ve yönetimine emekli askerlerin yerleştirilmiş olması nedeniyle Tatmadav'ın dolaylı yönettiği bir döneme işaret etmiştir. Bu dönemde Thein Sein iktidarı bakanlıklara ve yönetim içindeki idari görevlere büyük bir çoğunlukla emekli askerleri getirmiştir. Thein Sein iktidarı 2015 seçimlerine kadar ülkeyi yönetirken askerler yönetime açıkça müdahale etmekten kaçınmıştır.³⁸

Emekli askerlerin yönettiği USDP 2015 seçimlerinde Suu Kyi'nin NLD'sine karşı seçimleri kaybetmiştir. Tatmadav, 2015 seçimleri sonrasında sivil yönetimi kabul ediyor görüntüsü vermesine rağmen iktidarı kaybetmeyi hazmedememiştir.³⁹ Yönetimden ayrılıyor görüntüsüne rağmen ülkenin ekonomi dâhil karar makamlarının tepe noktasındaki görevleri terk etmeyen generaller bu kez dolaylı yoldan yönetmeyi tercih etmiştir.⁴⁰ Zira bu ülkede idari sistem askerileştiği için sivil yönetimin asker üzerinde

36 Zoltan Barany, "The Rohingya Predicament: Why Myanmar's Army Gets Away with Ethnic Cleansing", Istituto Affari Internazionali (IAI), 2019,s.8-10

37 Niloy Ranjan Biswas, "Myanmar's military and the garrison state: State-military relations in Myanmar and their influence in the (re)production of violence against minorities", Asian Journal of Comparative Politics, 2020, Vol. 5(2), pp. 158-173

38 Maung Aung Myoe, The Soldier and the State

39 Renaud Egretreau, "Why veterans lose: the decline of retired military officers in Myanmar's post-junta elections", Third World Quarterly, (2021)

40 International Crisis Group, "Myanmar's Military: Back to the Barracks?", Asia Briefing No. 143, 22 Nisan 2014

kontrolü olmamış; aksine askerin sivil yönetim ve idareciler üzerinde mutlak kontrolü tesis edilmiştir.⁴¹

Her iki meclise yüzde yirmibeş kota koyan Tatmadav bölgesel meclisler ve idari makamlara da üçte bir kota koymuştur. Bunun yanında anayasa değişikliğinin meclislerde yüzde yetmişbeş üzerindeki bir rakamın ön onayı sonrasında gündeme gelmesini sağlayarak, anayasayı değiştirilmesi zor, sert bir anayasaya çevirmiştir.⁴² Her iki meclisteki yüzde yirmibeş kontenjanının anayasa değişikliğine imkân vermeyeceğinin bilincinde olan Tatmadav, Suu Kyi'nin devlet başkanlığını doğrudan üstlenmesine de fırsat vermemiştir.⁴³ Suu Kyi'nin devlet başkanlığını dolaylı yoldan yönetirken yıpranacağını bilen Tatmadav, NLD iktidarının başarılı olmaması için her türlü engeli iktidarın önüne sermiştir.⁴⁴

Bağımsızlıktan kısa bir süre sonrasında askeri yönetimlerinin mutlak kontrolü altına giren Myanmar'ın yönetimlerinin tipolojisi üzerine akademik araştırmalar yapılmıştır. Batı dünyasından bakan siyaset bilimciler Myanmar'daki siyasi düzeni askeri vesayet sistemi olarak görmüştür.⁴⁵ Batı mantığı ile bir vesayet rejimi gibi görülen bu sistemi "vesayet rejimi" olarak tanımlamak kanaatimce eksik bir zemine oturmaktadır. Tarihi dinamikler, İngiliz sömürge sistemi, bu ülkedeki hâkim kültür ve Budist-Bamar milliyetçiliğinin fanatizmini anlamadan yapılan akademik çalışmalar bu ülkedeki siyasi dinamikleri açıklamaya yetmez. Bu ülkedeki rejimi tanımlamak için Bengalli araştırmacı Niloy Ranjan Biswas'ın kullandığı "Garnizon Devlet" tanımı ülke gerçekleriyle daha fazla örtüşmektedir. Bu coğrafyanın insanları İngiliz sömürge döneminin ortak hafızasına sahip olarak, İngilizlerin askeri güç zemininde inşa ettiği idareler için garnizon devlet terimini kullanırken demokrasinin karşısına oturan askeri kontrol rejimini anlamaktadır.⁴⁶ Bu bağlamda Marco Bunte'nin yaptığı değerlendirme ve vardığı askeri vesayet rejimi tanımı⁴⁷ bu coğrafya insanlarının algı dünyasında yerli yerine oturmaz.

Sömürge döneminde İngilizlerin ülkedeki en zeki ve yetenekli gençleri bünyesine kattığı "Sivil Hizmetler Başkanlığı"nın devre dışı bırakılarak askerlerin bürokraside görev aldığı rejimler bu coğrafyada doğrudan garnizon devlet terimini akla getirmektedir. Kanaatimce Myanmar için bu terim de eksik kalmaktadır. Zira Myanmar rejimi hem bölge hem de dünyada birçok ilki örneklemektedir. Bölgede ve dünyada askerlerin, sağlık sistemi dışında ülkedeki bütün (ekonomi dâhil) bürokraside yönetici konuma getirildiği pek görülmemiştir. Daha da ötesinde askerlerin gerek merkezi

41 Niloy Ranjan Biswas, Myanmar's military and the garrison state

42 Maung Aung Myoe, The Soldier and the State

43 Zoltan Barany, The Rohingya Predicament, s.9

44 Andrew Selth, Myanmar's Armed Forces and the Rohingya Crisis, s.2-5

45 Marco Bunte, "Ruling but not Governing: Tutelary Regimes and the Case of Myanmar", Government and Opposition, (2021), 1–17

46 Niloy Ranjan Biswas, Myanmar's military and the garrison state

47 Marco Bunte, Ruling but not Governing

yönetimdeki meclis ve tepe yönetim makamlarına gerekse bölgesel meclis ve idari makamlara kota koyarak yönetimi sivillere bırakmadığı örneklere de pek rastlanmaz. Bu ülkedeki rejim vesayet rejimlerinin hibritliğinin ötesinde doğrudan bir askeri kontrolü sergilemektedir. İyi eğitilmiş askerler meclislerde üniformaları ile görev yaparken karşısındaki sivil muadillerine bilgi birikimi açısından ağır basarak entelektüel olarak da galebe çalmakta ve psikolojik üstünlük yaratmaktadır.⁴⁸ Bu nedenlerden dolayı ben bu ülkedeki askeri kontrol rejimini “Askeri Hegemonya” olarak tanımlıyorum.

Meclisler ve kritik bakanlıklardaki görevleri devam eden Tatmadav radikal Budistleri kullanarak ülkeyi karıştırmaya çalışırken ARKO'nun saldırılarını bahane ederek ülkede güvenlik zafiyeti olduğu görüntüsünü vermeye çalışmış ve Arakan'da bir Rohingya jenosidine imza atarak yönetimi zor durumda bırakmıştır. Tatmadav böylece planladığı yeni darbe için zemin hazırlarken rakip olarak gördüğü NLD iktidarının ülkeyi yönetemediği algısını hem içeride hem de dışarıda zihinlere işlemeyi hedeflemiştir.⁴⁹ Askerlerin yönetim üzerinde her türlü kontrol mekanizmasını kurarken hükümete hesap vermediği bu idari sistemde sivil iktidar gelişmeleri takip edemediği gibi sağlıklı bilgi de alamamıştır. İktidara düşen sadece yapılanları savunmak zorunluluğu olmuştur.⁵⁰

Anayasada ülkenin başkomutanlık makamını devlet başkanına vermeyerek Tatmadav komutanında tutan generaller bu ülkede başına buyruk operasyon icra etme yetkisine sahiptir. Sivil hükümet ise darbe korkusundan sorumluluğu üstlenen makamdır.⁵¹ Suu Kyi de dâhil olmak üzere ülkedeki büyük çoğunluğun Rohingyalara karşı yerleşik önyargıları olduğu da dikkate alındığında sivil yönetimin generallere bu noktada hesap soramayacağı-sormaya cesaret edemeyeceği de aşikârdır. Suu Kyi'nin bir konuşmasında vurguladığı üzere; “Myanmar'da Tatmadav izin vermediği müddetçe demokrasi işleyemez.”⁵² Toplam 11 üyeden altısını Tatmadav'ın temsil ettiği “Milli Savunma ve Güvenlik Kurulu (National Defence and Security Council-NDSC) onayı olmadan devlet başkanının olağanüstü hal ilan edemediği⁵³ ülkede iktidar güvenlik konularında alınan kararları onaylamaktan başka bir şey yapamaz.

Rohingya katliamlarının yaşandığı 2016 ve 2017 yıllarında Suu Kyi Panglong konferansları düzenleyerek barış sürecini canlandırmak istemiş ancak bu noktada da kontrolör askerlerin

48 Renaud Egretreau, “Who Are the Military Delegates in Myanmar's 2010–2015 Union Legislature?”, *Journal of Social Issues in Southeast Asia*, July 2015, Vol. 30, No. 2 (July 2015), pp. 338-370

49 Chris Wilson, “Military Anxiety and Genocide: Explaining Campaigns of Annihilation (and Their Absence)”, *Journal of Genocide Research*, 2019, Vol. 21, No. 2, pp. 178–200

50 Andrew Selth, *Myanmar's Armed Forces and the Rohingya Crisis*, s.28-33

51 Zoltan Barany, *The Rohingya Predicament*, s.10

52 Maung Aung Myoe, *The Soldier and the State*

53 Maung Aung Myoe, *The Soldier and the State*

engellemeleri-tuzaklarıyla karşılaşmış ve azınlık örgütlerindeki güvensizliği aşamamıştır. Askerler görüşmelerde uzlaşmadan yanaymış gibi bir tutum izlerken muhataplarının kabul etmeyeceğinden emin oldukları argümanları tekrarlamıştır. Bu noktada Panglong konferanslarında uzlaşmayı engelleyen hususlardan biri de federal bir ordunun yapısı olmuştur. Tatmadav ülkedeki bütün militan örgütlerin lağvedilerek kendi kontrolüne alınmasını ve sınır güvenliğinde görevlendirilmesini isterken militan örgütler bu hususu kabul etmemiştir. Tatmadav'ın geçmişteki uygulamaları nedeniyle azınlık örgütleri, ellerindeki silahlı personeli kaybetmeyi göze almamıştır.⁵⁴ Bu konu aslında yeni bir anlaşmazlık değildir; geçmişteki ateşkes görüşmelerinin başarısızlığa uğramasındaki temel anlaşmazlık noktalarından birisidir. Tatmadav bunu gündeme getirerek sivil yönetimi akamete uğratmıştır.

Bu tür tuzaklar tecrübesiz iktidarın önüne bir mayın tarlası sermiş ve bütün iyi niyetine rağmen NLD iktidarı acemice yürümek zorunda kaldığı bu sahada zayıf vererek başarısız olmuştur. Ancak Tatmadav'ın bütün engellemelerine rağmen 08 Kasım 2020 seçimlerinde NLD'nin ezici bir çoğunlukla seçimi kazanması generalleri hayalkırıklığına uğratmıştır. Emekli askerler her türlü devlet imkânını arkalarına almalarına rağmen politikadaki rakiplerine karşı başarılı olamamıştır. Bu başarısızlıkta askerlerin siyasi rakiplerine karşı politik sahadaki yetersizliğinin yanı sıra halkın askeri hegemonyadan bıkmış-usanmış olmasının rolü de önemlidir.⁵⁵ NLD iktidarı Tatmadav'ın hegemonik düzenine bir tehdit oluşturduğundan generaller gidişatı değiştirmek için 01 Şubat 2021'de yönetime el koymuştur.⁵⁶ Generaller böylece ülkenin bir garnizon devletinden, bir demokratik devlete (eksik de olsa) dönüşmesine müsaade etmemiştir.

Ülkenin bağımsızlığında en fazla pay sahibi olan insanların başında gelen ve radikal Bamar milliyetçiler tarafından 19 Temmuz 1947'de katledilen Aung San'ın kızı olan, 19 Haziran 1945 doğumlu Aung San Suu Kyi babası gibi Bamar radikallerin hedefi olmuştur. Suu Kyi'nin seçim başarısı Bamar-Budist Tatmadav eliti için kurdukları bu benzersiz düzenin geleceğinin tehlikeye girmesi anlamı taşımıştır. 1961 yılında Hindistan büyükelçisi olan annesi ile Delhi'ye giderek 1988 yılına kadar hayatını yurtdışında sürdüren, Oxford Üniversitesi'nden siyaset bilimi, ekonomi ve felsefe alanlarında lisans mezuniyet derecesi alan, bir İngiliz akademisyen ile evlenerek İngiliz vatandaşı iki erkek çocuk sahibi ve kendisi de İngiliz vatandaşı olan Suu Kyi'nin⁵⁷ liberal düşünceleri ve azınlıkları ülkeye entegre etmeye yönelik çabaları Tatmadav nezdinde "milli birlik sorunu" olarak görülmüştür. Batı dünyasıyla özel bağı, aldığı Nobel Barış Ödülü ve içeride-dışarıda kazandığı takdir⁵⁸ generallerin Suu Kyi'ye özel

54 Nehginpao Kipgen, *The Quest for Federalism in Myanmar*

55 Renaud Egretreau, *Why veterans lose*

56 David I. Steinberg, *The Military in Burma/Myanmar*, s.28-32

57 Donald M. Seekins, *Historical Dictionary of Burma*, s. 96-97

58 David I. Steinberg, "Aung San Suu Kyi and U.S. Policy toward Burma/Myanmar", *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 3/2010: 35-59

bir nefret duymasına da katkı sağlamıştır. Bu bağlamda seçimlerle altedilemeyen Suu Kyi'nin etkisiz hale getirilmesi generaller için elzem bir hal almıştır. Neticede Tatmadav en iyi bildiği şeyi yaparak yönetime tekrar el koymuştur.

Askeri hegemonya rejimi altında kendisini ülkenin koruyucusu ve gerçek sahibi olarak gören askerler zenginleşmiş ve dünyada benzeri olmayan bir rejim inşa etmiştir. Bu rejimde Tatmadav ülkedeki bütün ekonomik ve ticari sektörleri kontrol altına almanın yanı sıra idari bürokrasiyi de tekeline almıştır. Kurduğu istihbarat ağı ve ülkenin kuruluşundan itibaren verdiği ayaklanmaya karşı koyma mücadele tecrübesiyle illegalitede çığır atlayan Tatmadav sivil kurumlar ve sivil siyasetin yeşermesine izin dahi vermemiştir. Dış tehdite karşı kapasitesi son derece sınırlı olan Tatmadav, iç düşmanlar yaratarak hegemonyasını sağlamlaştırırken çok kısa süren demokrasi denemelerinde "hain sivil idareleri" hemen cezalandırmayı seçmiştir.

Tatmadav'ın "milli birlik ve beraberlik için yaptığı bu kahramanca mücadele" neticesinde" ülke dış etkilere hassas hale gelmiş ve doğal kaynaklarını bölgesel ve küresel aktörlere kaptırmıştır. Sağlıklı bir kamu idaresi oturtulmadığı için AİDS, verem ve sıtma hastalıkları yaygınlaşırken ülke uyuşturucu ticareti ve kullanımında dünyada üst sıralara yükselmiştir. Myanmar 21. asrın başlarında AİDS hastalığının Asya'da en yüksek oranlara ulaştığı ülke olmuştur. Bunun yanında seks işçiliğinin yaygınlaşması ve yukarıda bahsedilen hastalıklarla mücadelede kamu desteğinin sağlanamaması BM organlarının ülkeyi bu konuda baskı altına almasına neden olmuştur.⁵⁹

Ülke bitkisel uyuşturucu üretim ve trafiğinde dünyanın kritik coğrafyalarının başlarında yer alırken sentetik uyuşturucu üretiminde zirveye çıkmıştır. Ülkede devlet otoritesinin temin edilemediği Şan ve Kaçin eyaletlerinin bu trafiğin merkezinde yer alması dikkat çekicidir.⁶⁰ Bunun yanı sıra bu coğrafyalarda yüzbinlerce insan sürekli olarak göç etmeye mecbur edilmiştir. Tatmadav'ın ayrılıkçı örgütlerle ateşkesleri ve tekrarlanan ateşkesten vazgeçmeleri nedeniyle topraklarından uzaklaştırılan Kaçin köylüleri ÇHC sınırında, Kayah, Karen ve Şan köylüleri ise Tayland sınırında göçmen kamplarında yaşamaya mecbur kalmıştır.⁶¹ Diğer ayrılıkçı yapılar ile kıyaslandığında kendi bölgelerinde daha organize bir yönetim ağı kuran Kaçin örgütleri ÇHC sınırlarında kurulan göçmen kamplarındaki insanlarına temel insani hizmet sunabilirken daha güneydeki göçmenlerin durumu çok daha zordur. Kaçinlerin ÇHC tarafında kalan akraba topluluklarla devam eden bağı, sınır ticareti ve ÇHC ile olan iyi

59 International Crisis Group, "Myanmar: Update on HIV/AIDS Policy", ASIA Briefing, 16 Aralık 2004

60 Bibhu Prasad Routray, "Narco Economy in Myanmar: From Opiates to ATS", ISPSW, Issue No. 552, Mayıs 2018

61 Carl Grundy-Warr ve Elaine Wong Siew, "Geographies of Displacement: The Karenni and the Shan across the Myanmar-Thailand Border", Singapore Journal of Tropical Geography, 23(1), 2002, 93-122

ilişkileri nedeniyle Kaçın organizasyonları kamplarda yaşayan insanların durumunu nispeten rahatlatırken diğer kaderdaşları trajik gelişmelerden kurtulamamaktadır.⁶²

Bu insanların becerebilenleri ise Tayland başta olmak üzere dış ülkelere göç ederek en düşük ekonomik alanlarda çalışmaya razı olmak zorunda kalmıştır. Uyuşturucu kullanımı ve AIDS Tatmadav'ın normal vatandaş olarak yaşamalarına mücadele etmediği bu insanlarda yaygınlaşmış ve seks ticaretinin tuzağına çoğunlukla bu insanlar düşmüştür.⁶³ Bölgelerini terk etmeyerek Tatmadav'a direnen bu toplumların militanları ise kendilerine silah ve güç kazandıracak en kolay yolu tercih ederek uyuşturucu üretimi ve trafiğinde rol üstlenmiştir. Uyuşturucudan gelen kolay ve yüksek miktarda ekonomik girdi suç örgütleri ve ayrılıkçı militan yapıları bu sektöre yönlendirmiştir. Ülke iç çatışmalara boğulduğu kuruluş döneminden bu yana dünya kamuoyu ve komşularından uyuşturucu trafiğini engellemesi yönünde baskıyla karşılaşmıştır.⁶⁴

Tatmadav hukuksuzluğu nedeniyle sürekli topraklarından uzaklaştırılan göçmenlerin durumu, bu konu nedeniyle sınırlarda yaşanan trajik gelişmeler ve bunlara çözüm arayışları Tayland ile Myanmar arasındaki ilişkilerde rutin bir soruna dönüşmüştür.⁶⁵ Gerek ÇHC gerekse Myanmar'dan göç alan komşuları için artı nüfus olarak görülen bu insanları komşu ülkeler Myanmar tarafında tutmaya çalışmış ve sınırın diğer tarafında insani destek vermeyi tercih etmiştir.⁶⁶

Hindistan da bu bağlamda bir yandan "Doğuda Aktif Olma Sstratejisi" kapsamında Kuzeydoğu eyaletleriyle Kaladan Çok Yönlü Ulaşım Projesi ve Hindistan-Myanmar-Tayland Üçtarafli Otoyolu Projesi ile Kuzeydoğu eyaletleriyle Bengal Körfezi ve Myanmar toprakları üzerinden bağ kurmaya ve sınır ticaretini artırmaya çalışırken diğer yandan Myanmar'dan gelen göç, terör ve uyuşturucu trafiğini kesmek için sınırda önlem arayışına girmiştir. Hindistan 2001-2003 yılları arasındaki terör saldırıları nedeniyle verdiği kayıplar sonrasında bu tehditi engellemek ve ülkeye kolay giriş yollarını kapatmak için Manipur Eyaleti sınırına tel örgü çekmek zorunda kalmıştır.⁶⁷

Neticede "kahraman askerler" doğal kaynak zengini ülkeyi bütün etnisiteleri ile fakirleştirip kaos içinde yaşatırken kendileri kapitalistleşmiş, bu arada Myanmar da gelişmemiş ülkelerin zirvesine doğru yükselmiştir.⁶⁸ Myanmar sadece gelişmemişlik endeksinde zirveye yükselmekle kalmamış, aynı

62 Elaine Lynn-Ee Ho, "Mobilising affinity ties: Kachin internal displacement and the geographies of humanitarianism at the China-Myanmar border", Transactions-Institute of British Geographers, 2017, 42, 84-97

63 International Crisis Group, "Myanmar: Update on HIV/AIDS Policy", ASIA Briefing, 16 Aralık 2004

64 Bibhu Prasad Routray, Narco Economy in Myanmar

65 Carl Grundy-Warr ve Elaine Wong Siew, Geographies of Displacement

66 Elaine Lynn-Ee Ho, Mobilising affinity ties: Kachin internal displacement

67 Munmun Majumdar, "India-Myanmar Border Fencing and India's Act East Policy", India Quarterly, 76(1) 58-72, 2020

68 John Wong, "Why Has Myanmar not Developed Like East Asia?", ASEAN Economic Bulletin, March 1997, Vol. 13, No. 3 (March 1997), pp. 344- 358

zamanda AIDS, verem, sıtma hastalıkları, uyuşturucu üretimi-trafiği-kullanımı ve fuhuş gibi felaket hikâyelerinde de zirveye doğru yükselmiştir.⁶⁹

⁶⁹ Bibhu Prasad Routray, *Narco Economy in Myanmar*